

באמת מותר לו להכנס.

רב שמעון בן אליקים אמר: אסור לו להכנס אף כדי ללקוט מאילנות שבאמצע השדה, גזירה שמא ישאא בעמידה אף שלא לצורך לקיטה, והרי אסור הוא בדריסת הרגל!

מתניתין:

המודר הנאה מחבירו, לא ישאילנו [והטעם יתבאר בגמרא].

ולא ישאל ממנו, שהרי הוא נהנה ממנו.

לא ילזנו, ולא ילוח ממנו.

ולא ימכור לו, ולא יקח ממנו.

גמרא: מג-א

והוינן בה: **בשלמא לא ילזנו**, משום דקא מהני ליה.

אלא מה ששנינו **לא ילוח הימנו**, למה? **מאי קא מהני ליה?** במה נהנה המודר מהמדיר בזה שהלוח לו? (153)

ובשלמא לא ילוח הימנו ולא יקח הימנו, עדיין אפשר לומר דהיינו משום דקמיתהני מיניה המודר, וכגון שהלוח לו מעות הרעים,

ופרע לו המדיר במעות יפים. וכן מה ששנינו שלא ייקח ממנו המדיר מהמודר, אפשר לומר שמדובר במקח כזה שנהנה ממנו המוכר.

אלא מה ששנינו **שלא ישאל הימנו המדיר מהמודר**, **מאי קא מיתהני מיניה המודר** בזה שמשאילו? (154)

אמר רב יוסי ברבי חנינא: משנתנו מדברת בכגון שנדרו שני בני אדם הנאה זה מזה, ולכן אסורין גם לשאול וגם להשאיל וכו' (155).

אביי אמר: באמת כששאל המדיר מהמודר, אין המודר נהנה כלל. והטעם שאסרה משנתינו על המדיר לשאול, היינו גזירה לשאול — משום להשאיל. דהיינו, שמא יבוא המדיר להשאיל למודר, שבזה ודאי שמהנהו!

וכן בכלוחו, גם בהלוואה ובמכר — האיסור משום גזירה.

מתניתין:

אמר לו לחבירו: השאילני פרתך:

אמר לו: אינה פנויה.

אמר חבירו מתוך שכעס על חבירו שאינו

וכפירוש התוס' ועוד ראשונים. ובר"ן יש גירסא אחרת, עיי"ש.

155. תמה הר"ן, אם כן, מאי קא משמע לן תנא דמתניתין?

וכתב, דהחידוש הוא, שסתם לנו התנא כרבי אליעזר, שויתור אסור במודר הנאה. ואף שסתם

153. הקשה הרש"ש, אלמה לא, הרי כיון שהדירו הנאה, מסתמא שונאו. ואם כן, נהנה בזה שהוא צריך לבקש ממנו טובה. כמו שאמר שלמה המלך: "אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' כי גחלים אתה חותה על ראשו"!

154. סוגייתנו נתבארה כפי הגירסא שלפנינו,

פלוני מודר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה!

וזן עושיין עמו, עם המודר, את המלאכה הנצרכת לו,

ובאין ונוטלין שכר מזה [מהמדיר, ואם רוצה משלם לו, אבל אינו חייב].

היו המדיר והמודר מחלכין בדרך, ואין לו למודר מה שיאכל,

נותן המדיר לאחד מזון לשום מתנה, ואז חלה, המודר, מותר בה, שהרי אינו נהנה מהמדיר, אלא ממקבל המתנה.

אם אין עמוהם אחר, מניח המדיר את המזון על הסלע או על הגדר, ואומר: הרי הן מופקדים לכל מי שיחפוץ!

וחלה נוטל ואוכל, שהרי אינו נהנה מהמדיר, אלא מההפקר.

ורבי יוסי אוסר [בגמרא יתבאר טעמו].

גמרא:

אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי יוסי?

משום שקסבר שהפקר — הרי הוא כמתנה. מזה מתנה, אם אמר הריני נותן מתנה לפלוני, יכול לחזור בו עד דאתיא מרשות נותן

רוצה להשאילו⁽¹⁵⁶⁾: קונם שדי שאני חורש בה לעולם [כלומר, אני נודר שלא אחרוש עם פרתך בשדי לעולם]!

אם היה דרכו לחרוש בעצמו את שדהו, אזי הוא אסור לחרוש בה, וכל אדם — מותרים. שכיון שהוא עצמו חורש בשדה, אין במשמעות לשונו — אלא הוא בלבד.

ואם אין דרכו לחרוש, הוא וכל אדם אסורין. שהרי לא נתכוין בדבריו לחרישת עצמו, שהרי אינו חורש כלל. אלא נתכוין שלא ייהנה מחרישת שדהו, אף שנעשתה על ידי אחר.

המודר הנאה מחבירו, ואין לו לחבירו מה שיאכל, חולך המדיר אצל החנוני [לגירסת הר"ן, אפילו בחנוני הרגיל אצלן] ואומר: איש פלוני מודר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה [והיינו, שהייתי רוצה לההנותו, ואיני יכול]!

והוא, החנוני, נותן לו למודר.

ובא החנוני — ונוטל מזה [מהמדיר. ואין המדיר מחוייב לשלם לו, אלא שאם רוצה — משלם].

וכן, אם היה ביתו של המודר צריך לבנות, או שהיה גדרו צריך לגדור, או שהיתה שדהו צריכה לקצור,

חולך המדיר אצל הפועלים ואומר: איש

המורה [והכי איתא במאירי], שהשואל היה סבור שהמשאל חושב שהוא רוצה את הפרה לצורך חרישה, ולכן אינו רוצה להשאילו. ולכן אמר לו "קונם שדי וכו'", שמראה לו שאינו רוצה לחרישה, אלא למלאכה אחרת.

לנו כבר כך בריש פרקין, קא משמע לן שכל דברים אלו אינם גרועים מויתור, ואסורים במודר הנאה.

156. כך פירש הר"ן. אבל בשמ"ק הביא בשם

לרשות מקבל,

אף הפקר, אינו יוצא מרשות הבעלים — עד דאתי לרשות זוכה (157).

ולכן סובר רבי יוסי שלא מועיל כאן הפקר, שהרי סוף סוף המודר זוכה מהמדיר.

מתיב רב אבא: היו מהלכין בדרך וכו' מניח על הסלע וכו' ואומר הרי הן מופקדין וכו' והלה נוטל ואוכל.

ורבי יוסי אומר.

אמר רבי יוסי: אימתי אסור? בזמן שנדרו שאסר בו את הנאתו על חבירו — היה קודם להפקירו.

מג-ב אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו — הרי זה מותר.

ואי אמרת שאין הדבר יוצא מרשות המפקיר עד דאתי לרשות זוכה, אם כן, מה לי נדרו קודם להפקירו, מה לי הפקירו קודם לנדרו, סוף סוף זוכה המודר מרשות המדיר?!

הוא מותיב לה, והוא משני לה:

באמת אם רוצה המפקיר לחזור בו, יכול לעשות זאת כל זמן שלא זכה בו אחר. ומכל מקום אם היה הפקרו קודם לנדרו — מותר בו המודר, משום שכל הנודר — איין דעתו על מה שהפקיר. וממילא לא הדירו מחפץ זה כלל, אף שהוא נחשב עדיין ברשותו.

מתיב רבא: שכיב מרע שהיו לו שני עבדים, ונתן את מקצתן של נכסיו לעבד ראשון, ואחר כך נתן את כולן [כל נכסיו] לשני, ועמד אחר כך אותו אדם מחליו, אזי העבד הראשון קנה את מה שהקנה לו רבו, ואין רבו יכול לחזור בו, משום שמתנה במקצת אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו אם עמד מחליו. אבל העבד השני לא קנה, כדין מתנת שכיב מרע שנתן את כל נכסיו, שיכול לחזור בו אם עמד.

ועתה, על כרחך צריך לומר שכשנתן לשני, נתכוין לתת לו גם מה שנתן כבר לראשון. שאם לא כן, אלא נתכוין לתת לו רק מה שנשתייר אחר מה שנתן לראשון, אם כן, הרי הוא חילק את כל נכסיו, והרי כל מתנה זו — דין מתנת שכיב מרע יש לה, ולמה ראשון קנה?

אלא על כרחך, צריך לומר שנתן לשני גם מה שנתן כבר לראשון. רואים שדעתו על

החושן [חו"מ סי' ע"ד].

ובתורת זרעים למסכת פאה [עמ' כ"ב] מבאר, שישודו של נדר הוא גם בלי דיני איסור של בל יחל. והראיה מנדרי עכו"מ שחלים, למרות שאין לעכו"מ דין של "בל יחל דברו", שאין זה משבע מצוות בני נח.

אלא שמהות הנדר היא מחוייבות של האדם כאשר הוא נודר לדבר מצוה, כגון להביא קרבן,

157. הרמב"ם [פ"ב מהל' נדרים הל' י"ד] כתב, שההפקר, אף על פי שאינו נדר, הרי הוא כמו נדר, שאסור לחזור בו.

ומה הוא ההפקר? שיאמר אדם: נכסים אלו הפקר לכל!

וכיצד דין ההפקר? כל הקודם זוכה בו, קנהו לעצמו.

ודנו בדבריו גדולי האחרונים, ובפרט בקצות